

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора
Семеніхіної Олени Володимирівни
на дисертацію **Кашиної Ганни Сергіївни**
**«Теоретико-методичні засади інформаційно-технологічного забезпечення
природничо-гуманітарної підготовки педагогів
у системі післядипломної освіти»**,
на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти

***Актуальність теми дослідження та зв'язок із планами відповідних
галузей науки***

Дисертаційне дослідження Г. С. Кашиної присвячене актуальній темі – проблемі вдосконалення та якісної організації інформаційно-технологічного забезпечення природничо-гуманітарної підготовки педагогів у системі післядипломної освіти.

Більшість змін, пов'язаних із цифровізацією освітньої галузі, такі, як посилення ролі інформатизації освітнього процесу, розвиток хмарних і мобільних технологій, зростання персоналізації та контролю на рівні користувачів, використання соціальних мереж, не лише опосередковано впливають на щоденну роботу педагогів, але й безпосередньо обґрунтовують потреби у високому рівні професійної компетентності педагогів природничо-гуманітарних дисциплін, яка формується засобами інформаційно-технологічного забезпечення у післядипломній освіті.

Актуальним є обґрунтування архітектури інформаційних систем, забезпечення освітньої політики ЗВО на базі інформаційно-методичних і пошукових масивів із забезпеченням електронно-технологічного врядування доступних інформаційних порталів, програмного аналізу та оцінювання для розроблення інформаційно-технологічної системи прийняття успішних управлінських рішень. А тому дисертаційне дослідження Кашиної Ганни Сергіївни «Теоретико-методичні засади інформаційно-технологічного забезпечення природничо-гуманітарної підготовки педагогів у системі післядипломної освіти» на часі, а його результати заслуговують на увагу й вивчення.

***Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і
рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі***

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджується результатами дослідження, проведеного дисертанткою, і загалом не викликає сумніву.

Експериментальна база дослідження охоплює заклади вищої педагогічної освіти, інститути післядипломної педагогічної освіти різних регіонів України (Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова (довідка від 08.07.2018 р. № 07-10/2870), Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка (довідка від 26.12.2017 р. № 272), Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка (довідка від 01.02.2017 р. № 74), Донецький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти, Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» (спільна довідка Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» Міністерства освіти і науки України від 20.11.2018 р. № 22.11/10-4315), КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти» (довідка від 10.12.2019 р. № 124/5), Комунальний заклад «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського» (довідка від 17.10.2018 р. № 776/08-12), Комунальний заклад «Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» (довідка від 20.02.2020 р. № 61/01-02, Кабінет Міністрів України (довідка Секретаріату КМУ від 26.12.2016 р. № 1821/0/2-16).

Об'єктом дослідження обрано природничо-гуманітарну підготовку педагогів у післядипломній освіті.

Предметом дослідження визначено систему інформаційно-технологічного забезпечення природничо-гуманітарної підготовки педагогів у післядипломній освіті.

Сформульовано концепцію дослідження, у якій провідною ідеєю є здійснення інформаційно-технологічного забезпечення природничо-гуманітарної підготовки педагогів у післядипломній освіті, яке спрямовано на інтенсифікацію, інформатизацію та студентоцентрованість освітнього процесу, впровадження технологій дистанційного, мережевого навчання, ідентифікацію індивідуальних особливостей та потреб педагогів, створення сприятливого гармонізованого середовища навчання й професійного розвитку, диференціацію освітнього процесу післядипломної освіти педагогів шляхом реалізації ступеневої підготовки на рівнях та за профілюванням теоретичних і практичних завдань.

Особливої уваги заслуговують теоретичні та методологічні концепти, у яких презентовано науковий тезаурус системи психолого-педагогічних ідей, які відображають усвідомлене розуміння сутності та структури системи післядипломної освіти в умовах формування методології інформаційно-технологічного забезпечення природничо-гуманітарної підготовки педагогів

у системі післядипломної освіти, сприятливого інформаційно технологічного студентоцентрованого середовища формування природничо-гуманітарного світогляду педагогів, інтеграції освіти, науки та пролонгованої зайнятості.

Дослідження базується на принципах організації освітнього процесу: неперервності (освіта впродовж життя), систематичності (відповідність знань і їх структури науковій теорії), послідовності (забезпечує логічний внутрішньо-предметний і міжпредметний зв'язок освітнього матеріалу), прогностичності (урахування в процесі професійного навчання необхідних професійних знань, умінь і навичок, орієнтованих на професійну діяльність) та інноваційності (упровадження в освітній процес інноваційних підходів і технологій, які забезпечують результативність навчання); на методологічних принципах – фундаментально-філософської (діалектика пізнання реальної дійсності природи, суспільства, мислення взаємообумовленого та взаємосуперечливого розвитку процесів й явищ дійсності, детермінізм, ізоморфізм), загальнонаукової (історичний, порівняльно-генезисний, історико- та компаративно-типологічний, системний, семантичний, когнітивний та моделювання), конкретно-наукової (за рівнем пізнання – емпіричні та теоретичні; за джерельністю базису галузей науки і знань – логічний, порівняльний, генетичний, за сферою системних дій – формально-логічний, математичний, світоглядно-філософський; за світоглядною прив'язкою – ідеалізму, матеріалізму, метафізичності, розвитку, суб'єктивізму та об'єктивізму, оптимальної раціональності; за віхами етапів розвитку методології – таксономії додатковості, комплексності, системної єдності, емерджентності синергізму), експертного оцінювання та практики (системного аналізу, елементаризму та загального взаємовпливу, розвитку, системної цілісності, ієрархічної формалізації та цілепокладання), на основі яких відбувається розроблення інформаційно-технологічного забезпечення природничо-гуманітарної підготовки педагогів у системі післядипломної освіти.

Результати педагогічного експерименту дали змогу дисертантці досягти мети та підтвердити ефективність розробленої системи інформаційно-технологічного забезпечення природничо-гуманітарної підготовки педагогів у післядипломній освіті.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність у цілому

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення і запропоновано нове вирішення наукової проблеми інформаційно-технологічного забезпечення природничо-гуманітарної підготовки педагогів у системі післядипломної освіти в умовах процесів глобальної інформатизації та цифровізації.

Проаналізовано структурну організацію системи післядипломної освіти України на рівнях та за видами, її узгодженість із соціальним замовленням суспільства на інформаційно-технологічне забезпечення природничо-гуманітарної неперервної підготовки педагогів. Визначено соціально-професійні потреби суспільства у педагогах та їх особистісні запити професійного зростання. Розкрито авторське бачення дефініцій «інформаційно-технологічне забезпечення природничо-гуманітарної підготовки педагогів у післядипломній освіті», «природничо-гуманітарна підготовка педагогів у системі післядипломної освіти» і «професійна компетентність педагогів природничо-гуманітарних дисциплін».

Розроблено та теоретично обґрунтовано теоретико-методичні засади авторської концепції інформаційно-технологічного забезпечення природничо-гуманітарної підготовки педагогів у системі післядипломної освіти. Провідною ідеєю концепції визначено методологічні положення формування професійної компетентності педагогів природничо-гуманітарних дисциплін, яка формується засобами інформаційно-технологічного забезпечення у післядипломній освіті та забезпечується стратегією модернізації системи неперервної підготовки, спрямована на інтенсифікацію, інформатизацію та студентоцентрованість освітнього процесу за рахунок впровадження технологій електронного навчання за умов ідентифікації індивідуальних особливостей та потреб педагогів, а також створення сприятливого гармонізованого середовища навчання й професійного розвитку; диференціація освітнього процесу післядипломної освіти педагогів шляхом реалізації ступеневої підготовки на рівнях та за профілюванням теоретичних і практичних завдань; можливості практичного використання критеріїв і механізмів оцінювання різних рівнів, видів та форм освітньої діяльності цільових категорій здобувачів освіти, педагогів та науково-педагогічних працівників.

Основні положення концепції дослідження зумовлені науковим пошуком, здійсненим на методологічному, змістовно-методичному, інформаційно-технологічному та організаційно-управлінському рівнях. Методологічні аспекти концепції відображають синергетичну єдність принципів: організації освітнього процесу (неперервності, систематичності, послідовності, інноваційності та прогностичності), методології (фундаментально-філософської, загально- та конкретно-наукової, експертного оцінювання позитивно практичного досвіду), на підґрунті яких відбувається розроблення інформаційно-технологічного забезпечення природничо-гуманітарної підготовки педагогів у системі післядипломної освіти для професійного розвитку та пролонгованої зайнятості впродовж

життя; синхронізуються у підходах наукового пізнання, зокрема: системного – для складно-організованих об'єктів системи та міжсистемної взаємодії; акмеологічного – дослідження закономірностей професійного розвитку педагога як особистості; синергетичного – формування методології на засадах синергетичної парадигми для удосконалення стратегій освітнього процесу та інформаційно-технологічного забезпечення природничо-гуманітарного циклу підготовки педагогів; суб'єкт-суб'єктного – для забезпечення міжособистісної соціалізації взаємодії у системі післядипломної освіти та власної траєкторії самореалізації і професійного розвитку педагога; компетентнісного – формування спроможності та відповідальності педагогів для ефективної реалізації професійної компетентності, пізнавально-діяльнісного – реалізації методологічних принципів навчально-науково-пізнавальної діяльності здобувачів освіти для формування та розкриття професіоналізму семантики професійної відповідності у середовищах працевлаштування, інноваційного – взаємодія педагогічної інноватики систем післядипломної освіти та культури інформаційної безпеки і соціальної відповідальності застосування інформаційно-технологічного забезпечення мережових, дистанційних та змішаних форм організації освітнього процесу, програмно-цільового – обґрунтування інженерно-технічних локацій, науково-методичних, інтелектуальних академічних ресурсів для вирішення проблем забезпечення природничо-гуманітарної підготовки у системі післядипломної освіти.

Виявлено та обґрунтовано організаційно-педагогічні умови інформаційно-технологічного забезпечення природничо-гуманітарної підготовки педагогів у системі післядипломної освіти: формування методології інформаційно-технологічного забезпечення природничо-гуманітарної підготовки педагогів у системі післядипломної освіти (передбачає поглиблення сучасної теорії та методики професійної педагогічної освіти шляхом фундаменталізації природничо-наукової та інформатичної складових неперервної підготовки та її інформаційно-технологічного забезпечення змішаних, мережових, дистанційних, мобільних форм, в тому числі он-лайн навчання для усіх цільових аудиторій); інформаційно-технологічне студентоцентроване середовище формування природничо-гуманітарного світогляду педагогів (сприяє персоніфікації функціонального призначення інженерно-технологічного сервісу природничо-гуманітарної підготовки педагогів у системі післядипломної освіти на засадах сталого розвитку); синергетика сфери освіти, науки й інноватики для пролонгованої зайнятості педагогів у середовищах працевлаштування (забезпечує симбіотичну синхронізацію сучасних

наукових знань, розроблення новітніх методологічних напрямів і парадигм, розвиток педагогічної інноватики в умовах глобальних викликів і розкриття академічного потенціалу закладів вищої освіти для реалізації неперервної підготовки педагогів).

Розроблено й обґрунтовано систему формування професійної компетентності педагогів природничо-гуманітарних дисциплін, яка формується засобами інформаційно-технологічного забезпечення у післядипломній освіті і яку спроєктовано у синергетичній єдності цільової, поліметодологічної, синергетичної, контрольної-оцінної та результативної підсистем.

Для перевірки ефективності розробленої та науково обґрунтованої системи визначено критерії сформованості професійної компетентності педагогів природничо-гуманітарних дисциплін: мотиваційно-ціннісний; когнітивний; діяльнісний; особистісно-професійний.

Здійснено експериментальну перевірку розробленої моделі системи формування професійної компетентності педагогів природничо-гуманітарних дисциплін, яка формується засобами інформаційно-технологічного забезпечення у післядипломній освіті. Педагогічний експеримент реалізовано у чотири етапи: діагностико-мотиваційний, методологічно-організаційний, аналітико-констатувальний та формувально-експертний. Проведено експертне оцінювання ефективності моделі системи формування професійної компетентності педагогів природничо-гуманітарних дисциплін на основі анкетування, яке засвідчило ефективність розробленої системи.

Таким чином, аналізуючи дисертаційне дослідження Кашиної Г. С., відзначимо, що в цілому воно характеризується логічністю викладу. Матеріали дисертаційного дослідження належним чином структуровані, що відображено у змісті роботи.

Наукова новизна і достовірність наукових положень дисертаційного дослідження

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що у дисертаційному дослідженні: сформульовано та науково обґрунтовано теоретико-методичні засади інформаційно-технологічного забезпечення природничо-гуманітарної підготовки педагогів у системі післядипломної освіти; розроблено та експериментально перевірено з експертним оцінюванням систему інформаційно-технологічного забезпечення природничо-гуманітарної підготовки педагогів у післядипломній освіті, яка представлена взаємозумовленою та взаємопов'язаною сукупністю змісту, форм, методів і засобів природничо-гуманітарної підготовки педагогів, а також організаційно-педагогічних умов їх реалізації, що спрямована на

інформаційно-технологічну підтримку професійно-впорядкованих дій суб'єктів освітнього процесу в інформаційно-освітньому просторі ЗВО при активному застосуванні інформаційно-комунікаційних технологій; яка складається з авторської концепції інформаційно-технологічного забезпечення природничо-гуманітарної підготовки педагогів у післядипломній освіті, структурно-функціональної моделі системи інформаційно-технологічного забезпечення природничо-гуманітарної підготовки педагогів у післядипломній освіті, побудованої у єдності цільової, поліметодологічної, синергетичної, контрольної-оцінної та результативної підсистем, навчально-методичного забезпечення; розроблено авторську концепцію інформаційно-технологічного забезпечення природничо-гуманітарної підготовки педагогів у системі післядипломної освіти; сформульовано в авторському контексті тлумачення понять «інформаційно-технологічне забезпечення природничо-гуманітарної підготовки педагогів у післядипломній освіті», «природничо-гуманітарна підготовка педагогів у системі післядипломної освіти» і «професійна компетентність педагогів природничо-гуманітарних дисциплін»; визначено організаційно-педагогічні умови інформаційно-технологічного забезпечення природничо-гуманітарної підготовки педагогів у післядипломній освіті; створено діагностичний інструментарій для оцінювання рівнів сформованості професійної компетентності педагогів природничо-гуманітарних дисциплін, який містить комплекс діагностичних методик, критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний і особистісно-професійний), показники та рівні (високий, достатній, середній, низький).

Вірогідність результатів забезпечена всебічною апробацією здобутків у науково-практичних заходах різного рівня та упровадженням в освітній процес закладів вищої освіти.

Значення для науки і практики отриманих автором результатів і рекомендації стосовно використання результатів і висновків дисертації

Основні положення та результати дисертаційного дослідження Кашиної Г. С. опубліковано у 62 науково-методичних працях, серед них: 1 одноосібна монографія, 7 статей у колективних монографіях, 10 статей у наукових фахових виданнях з педагогіки, 16 статей у виданнях, що внесені до міжнародних наукометричних баз даних, серед них 1 стаття у виданнях, які включено до наукометричної бази Web of Science; 15 статей у збірниках матеріалів міжнародних науково-практичних конференцій, 13 наукових праць додатково відображають результати дослідження.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій в опублікованих працях

У цілому дисертаційна робота Кашиної Ганни Сергіївни характеризується самостійністю наукового пошуку та достатнім рівнем теоретичного узагальнення, а достовірність одержаних результатів підтверджується аналізом великого обсягу літературних джерел, вдало підібраними та застосованими методами дослідження, репрезентативністю вибірки, математичним та статистичним перетворенням якісного та кількісного аналізу емпіричних даних, а також апробацією на конференціях різного рівня.

Відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації

Структурна побудова та зміст автореферату ідентичні основним положенням дисертації. Наукові положення, висновки та рекомендації, що наведені в авторефераті дисертантки, належним чином розкриті й обґрунтовані в рукописі дисертації.

Загалом позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Кашиної Ганни Сергіївни, можна висловити дискусійні зауваження та побажання.

1. На нашу думку, ґрунтовно представлено у дисертації структуру професійної компетентності педагогів природничо-гуманітарних дисциплін, яка формується засобами інформаційно-технологічного забезпечення у післядипломній освіті, проте не конкретизовано особливості формування її складників.

2. Враховуючи принципи системного підходу до інформаційно-технологічного забезпечення освітнього процесу післядипломної підготовки педагогів, вважаємо, що було би доцільно розкрити психологічні характеристики педагогів нової формації, які забезпечують ефективність застосування інформаційних технологій у закладах освіти.

3. Не зважаючи на те, що дисертанткою обґрунтовано застосування методів дослідження, вважаємо, що було б доречним дати більш детальну характеристику методичним процедурам діагностики, корекції та прогнозування сформованості професійної компетентності педагогів природничо-гуманітарних дисциплін у післядипломній освіті, які формуються засобами інформаційно-технологічного забезпечення.

4. У дисертаційному дослідженні визначено функції методології системного управління інформаційною безпекою закладів вищої освіти, проте не висвітлено авторське тлумачення поняття «інформаційна безпека».

5. У параграфі 1.2. на основі аналізу літературних джерел виокремлено й обґрунтовано доцільність використання таких методологічних

підходів як системний, синергетичний, андрагогічний, інформаційний, інформологічний, аксіологічний та акмеологічний. Водночас здобувачкою розглядається проблема інформаційно-технологічного забезпечення природничо-гуманітарної підготовки педагогів у системі післядипломної освіти, що передбачає активне використання технологічного підходу, який в роботі не представлено.

6. У параграфі 1.3 дисертантка описує міжнародний і вітчизняний науково-практичний досвід використання інформаційно-технологічного забезпечення системи освіти. Доцільно було б до періодизації додати табличний опис за визначеними критеріями.

Водночас висловлені зауваження та побажання спрямовані на вдосконалення дисертаційної роботи і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації.

Загальні висновки й оцінка дисертації.

Аналіз дисертації, автореферату й опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дисертація Кашиної Г.С. «Теоретико-методичні засади інформаційно-технологічного забезпечення природничо-гуманітарної підготовки педагогів у системі післядипломної освіти» є завершеним, самостійним науковим дослідженням, яке має наукову новизну, теоретичне та практичне значення та відповідає вимогам МОН України, зокрема, пп. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами від 19.08.2015 року, Постанова Кабінету Міністрів України № 656), тому вважаємо, що Г.С. Кашина заслуговує присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри інформатики
Сумського державного педагогічного
університету імені А. С. Макаренка

О.В. Семеніхіна

